

Utskrives i 3 ex

Tidigare dnr:

Invnr:

Tekn inst anr:

Till RAÄ-SHMM

Härmed översändes till/från museiavdelningen ... Ha. Ölmevalla sn.
för ev konserveringsåtgärder hela/del av fynd- Ölmansjö
materialet från

enligt bifogad fyndförteckning

Ev konserveringsåtgärder i fält, observationer av vikt för konserveringen,
speciella önskemål etc
.....
.....

Fyndomständighet, preliminär datering
.....
.....
..... den

underskrift av grävningsledaren

tel

Konservering: metall ☒ trä/läder ☐ sten ☐ keramik ☐ övrigt ☐
Röntgen Analys ☐ Kopiering ☐

Önskemål

..... 1. järnföremål

.....
..... Stockholm den 1/8 1980

Museiavd, regnhetens tjänsteman

Fynden åter från konservering den
placerade

Ifylles av grävande institution

Ifylles av SHM

Rep.

P A P P O R T

FÖREMÅL
MEDFÖLJA

all SHM
800709

16-avr 80-07-25

Arkiv Dnr 3736 80-07-14 STATENS HISTORISKA MUSEER

Fornlämning GAM 18, boplats, medeltid (fortsatt undersökning).
ÖLMANÄS, ÖLMEVALLA, HALLAND.

INLEDNING

I september 1979 gjordes av arkeologiska institutionen vid Göteborgs universitet en provundersökning av steqåldersboplats registrerad som GAM 18 i Ölmevalla sn. Det kunde härvid konstateras att det på platsen fanns rester av en bosättning från medeltid. Boplatsresterna låg i ett svart kulturlager inlagrat i flygsand (se rapport insänd till ATA 1979).

Då det vid undersökningen 1979 inte kunde konstateras vilken begränsning som det svarta lagret hade, var det önskvärt att genom en förnyad undersökning på platsen fastställa denna begränsning. Detta var den främsta målsättningen med den i denna rapport redovisade undersökningen.

LÄGESANGIVELSE

I norra Halland på ekonomiska kartans blad 6B Kungsbacka, 3 F Ölmevalla. Koordinat X 1277,35, Y 6366,80.

GRÄVNINGSTID OCH ARBETSSTYRKA

Den vidare undersökningen av boplatsen ägde rum den 19 - 23 maj 1980. En yta om 55 m² undersöktes. Platsledare var FK Karl Göran Sjögren, FK Per Persson och FS Sara Hjelm. Arbetsstyrkan bestod dessutom av 19 studenter vid Arkeologiska institutionen vid Göteborgs Universitet. Studenterna deltog som ett led i andra terminens undervisning i ämnet arkeologi.

Renritning av planer och profiler har gjorts av studenterna. Rapporten har färdigställts av Per Persson.

TEKNISKA UPPGIFTER, DOKUMENTATION

Avtorvning och grävning skedde för hand. Undersökningen utgick från det koordinatsystem som används under 1979 års undersökning. Dels upptogs ett nytt schakt intill 1979 års schakt, detta benämndes; schakt C. Dels lades ett provgropssystem ut över det område där kulturlagret kunde finnas bevarat. På ett par ställen utvidgades dessa provgropar.

Planer och profiler ritades i skala 1:20. En stor sten söder om

undersökningsområdet användes som fixpunkt. Dess höjd över havet kunde fastställas till 11,03 m. I norra delen av undersökningsområdet användes en annan sten som fixpunkt, dess höjd över havet fastställdes till 12,00 m. Höjderna på planer och profiler är i regel angivna i meter över havet.

Foto tog över schakt C i plan och profil.

TOPOGRAFI

Se föregående års rapport.

Fig. 1.

Tilläggas kan att på översiktsplanen går gränsen mellan flygsand och morän i norr vid den markerade gärdesgården, i söder något söder om översiktsplanen. På översiktsplanen finns vidare markerat de områden som ligger lägre än det svarta lagret i flygsandsområdet. Dessa områden är i huvudsak skadade genom sandtäckt.

ARBETSBESKRIVNING

Målsättningen med undersökningen var i första hand att få fram en begränsning av det svarta lager som fanns i flygsandsområdet och i andra hand att få fram så mycket som möjligt av konstruktioner tillhörande den medeltida bosättningen på platsen.

Fig.1.

Provgropssystemet omfattade 20 gröpar som täcker så gott som alla bevarade delar av flygsandsområdet. Utifrån dessa kan det konstateras att det svarta lagret finns över hela området. I västra delen av området ligger detta såväl över som underslagrat av flygsand, i östra delen är det underlagrat av morän. Det ger således två olika typprofiler; flygsand - svart lager - flygsand, respektive; flygsand - svart lager - morän.

Fig.2.

Fig.3.

De utvidgningar som gjordes av en del av provgroparna, främst pg17 och schakt E, föranleddes av att sten framkom i det svarta lagret och detta tolkades till en början som rester av anläggningar. Det visade sig dock efter hand som undersökningen fortgick att det endast rörde sig om uppstickande partier av moränen.

Fig.4.

Schakt D utgjordes av en upptagen yta om 2 x 2 m. Profilen består av flygsand som över och underlagrar ett svart lager. Inga fynd eller konstruktioner.

Fig.5.

Provgrop 16. Denna provgrop utvidgades till 1 x 1 m när det kunde iaktas en nedgrävning i denna. I samband med nedgrävningen förekom lera och större stenar som inte förekommer naturligt i flygsanden utan transporterats till platsen vid något tillfälle. De järnklumpar som påträffades i nedgrävningen går ej att avgöra ifall det rör sig om bearbetat järn eller järnutfällning i sanden. Inga övriga fynd, förutom flinta.

Innom hela det område som täcks av provgropssystemet framkom, förutom flinta, inga nämnvärda fynd. En mycket liten keramikskärva framkom i grop 4. Det går inte med säkerhet att avgöra ifall denna är förhistorisk eller historisk.

Schakt C. Utgöres av en utvidgning av det under 1979 undersökta området. Syftet var främst att få fram ytterligare delar av de anläggningar som tidigare undersökts.

Fig.6.

En huvudprofil upprättades i schaktet i öst-västlig riktning, längs linjen y 54, från x 39 till x 48. Profilen uppvisar en enkel lagerföljd med flygsand - kulturlager - flygsand. Övre delen av kulturlagret visar dock en uppblandning, gul flygsand finns således i flikar ner i kulturlagret.

Fig.7.

En djupprofil upprättades i NV-hörnet av schaktet. Denna visar att flygsanden underlagras av klapper på en dryg meters djup och av gyttja på ca 1,60 m djup under markytan.

Fig.8.

I nedre delen av det svarta lagret framträdde i ett första bottenplan, fortsättningen på de under föregående år iaktagna "lerformationerna". Parallellt med dessa längre åt väster framträdde långa skåror fyllda med svart jord, i den undre sanden. Två profiler upprättades genom lerformationerna respektive skårorna, profil C och D.

Fig.8.

Fig.9.

När det ovan beskrivna lagret tagits bort framträdde ett plan med diverse mörkfärgade fläckar och gropar. Dessa inmättes i plan och profiler ritades genom 34 stycken av dessa. Till en stor del torde det röra sig om stolphål.

I NV hörnet av schakt C påträffades en mycket otydlig nedgrävning (runt stolphål 4). I denna påträffades något slags organiskt material, mycket dåligt bevarat. Det hade en karaktär som närmast påminner om skin. Materialet har ej kunnat bestämmas närmare.

Kulturlagret från en m²-ruta sollades efter torkning. Syftet härmed var att ta tillvara en del av de brända frön som fanns i det svarta lagret. Så gjordes också, men inga av fröna har gått att få artbestämda.

Fyndmaterialet från schakt C är mycket obetydligt, det inskränker sig till en djurtand (ko eller häst) och en järnnit.

UNDERSÖKNINGSRESULTAT

Det kunde genom undersökningen konstateras att det svarta lagret varit tidigare en bosättning från 1200-tal undersökts, sträckte sig vidare ut över hela området med flygsand. Eftersom inga fynd som kan sättas i samband med 1200-talsbosättningen påträffades norr om schakt C, får det anses klarlagt att det svarta lagret inte i första hand skall be-

traktras som ett kulturlager. Däremot är det svårt att få fram en säker tolkning av hur det svarta lagret har utbildats. Lagret består över hela området av sand blandat med trädkol och sot. Lagret är tjockare i området med 1200-talsfynden, men i övrigt kan ingen skillnad i utseende eller konsistens iaktagas.

De fåror och "lerformationer" som kan iaktagas i botten av schakt C är svåra att tolka som något annat än plogfåror. Det ställer sig dock helt obegripligt hur man kan ha givit sig i kast med att odla upp området, det består nämligen uteslutande av sand.

Lerformationerna kan tolkas som en lerpäckning som hört till huset från 1200-tal, men som senare plöjts sönder. Detta visar i så fall att plöjningen skett någon gång efter 1200-tal, hur mycket senare finns det ingen möjlighet att avgöra.

Någon framgång torde dock inte uppodlingen ha varit, och den torde relativt snabbt ha täckts med flygsand.

Det förefaller rimligt att det svarta lagret som finns över hela området utbildats just i samband med denna uppodling.

Den medeltida bosättningen finns således ej belagd norr om schakt C. Tyvärr hjälper detta inte mycket för att bestämma hur pass stor bosättning har varit. Som framgår av översiktsplanen så är stora delar av området öster om de konstaterade boplatzresterna helt borttagna vid sandtäckning. Det är därför omöjligt att bestämma bosättningsutsträckning.

Stolphålen i schakt C torde härröra från någon byggnad som hört till 1200-tals bosättningen. Det finns dock inget urskiljbart mönster som ger möjlighet att bestämma hur byggnaden har sett ut. Stolphål förekom även i det angränsande schakt II från 1979 års grävning, och torde även ha fortsatt ut i det område som borttagits vid sandtäckning.

DATERING

Inga fynd som kan hjälpa till med dateringen påträffades vid årets undersökningar.

KORT SLUTSATTS

Ytterliggare rester av ett under 1979 års undersökning påträffat stolphus, påträffades vid årets undersökning. Begränsningen för 1200-talsbebyggelsens utbredning kunde fastställas norrut till ungefär koordinat Y 60. I söder och väster tycks bosättningen vara begränsad genom de iakttagelser som kunde göras vid 1979 års undersökning, helt säker är dock inte denna. Mot öster finns det ingen möjlighet att fastställa någon begränsning pga sandtäckten där.

Fig.1.

Det tycks som om det svarta lager som finns över hela flygsandsområdet, har utbildats vid något slags uppodlingsförsök efter 1200-tal.

Den historiska tolkningen som lämnades till 1200-talsbosättningen i föregående rapport, får fortfarande anses trolig.

Göteborg den 7/7 1980

Per Persson

Provgropsbeskrivning, forts.

Nr	Storlek	Vegetations- skikt	Flygsand	Svart lager	Botten- lager	Fynd - anm.
18	1,x,1,m	-0,16	0,16-0,21	0,21-0,4	morän	Kol i kulturlagrets övre delar.
19	,5x,5m			tunt lager	sand	
20	,5x,5m	-0,07	0,07-0,23	0,23-0,29	morän	
21	1,x,1,m	-0,01	0,01-0,9	inget	sand	
22	1,x,1,m	-0,01	0,01-0,4	0,4-0,47	sand	Kolfragment

FYNDFÖRTECKNING

Fyndnummer	Koord.	Beskrivning	Antal	Vikt gr.	Fyndenhet
✓ F1	x32y48	järnföremål	1	1	schakt c
✓ F2	x48y99	keramik	1	<1	PG 4
✓ F3	x48y55	djurtand	1	1	schakt c
(F3 förkommet)					
✓ F4	x53y77	flinta	1	1	schakt d
✓ F5	x77y99	skärvsten	2	215	PG 11
✓ F6	x67y99	flinta	1	80	PG 10
✓ F7	x41y54	kol		30	schakt c
✓ F8	x105y90	flinta	12	90	PG 17
✓ F9	x97y98-99	frön		>1	schakt e
✓ F10	x97y98-99	flinta		780	schakt e
✓ F11		frön		>1	schakt c
✓ F12		kol		40	schakt c
✓ F13	x87y91	järnklumpar		255	PG16
✓ F14		flinta	8	50	schakt c
✓ F15		kol		5	schakt c
✓ F16	x87y91	flinta	16	180	PG 16

Ölmanäs

Ölmevalla sn

Halland

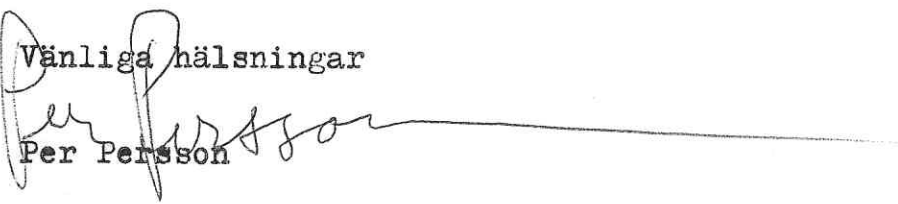
Göteborg den 8/7 1980

Riksantikvarieämbetet
Statens Historiska museum.

Härmed översändes fyndmaterialet från tre olika grävningar. Rapport och dokumentationsmaterial har samtidigt insänts till ATA, rapporterna har också tillsänts respektive länsantikvarie.

Fynden ligger i tre plastpåsar som är märkta med respektive grävnings beteckning. Bifogas här också ett ex av vardera fyndlista.

Vänliga hälsningar

Per Persson

adr Arekeolögiska inst.
Box 2133
403 13 Göteborg

Ha, Ölmevalla sn,
Ölmanäs
Dnr. 3736/80